

ДО 70-РІЧЧЯ БОРИСА ВІКТОРОВИЧА МАГОМЕДОВА

Не кожен з нас має щастя святкувати подвійний ювілей. Але на долю Бориса Вікторовича Магомедова саме таке щастя випало цього року. Ця чудова людина, друг, колега, наставник, фахівець з археології римського часу та доби Великого переселення народів, видатний дослідник з європейським ім'ям, доктор історичних наук цьогогоріч святкує і своє 70-річчя, і 50-річчя роботи в Інституті Археології НАН України.

Нещодавно на розкопках у Комарові один зі студентів запитав мене: «А Ви справді особисто знайомі з Магомедовим?». І, почувши ствердну відповідь, зауважив: «Неймовірно. Знаєте таку людину! Це ж бо жива легенда!». І важко з тим не погодитись. Хто з нас не читав книжок нашого ювіляра, не знає бодай однієї історії з його життя, не цитує його афоризми? У житті наша «жива легенда» — надзвичайно проста, порядна і завжди відкрита для спілкування людина з тонким почуттям гумору.

Народився й живе Борис Вікторович у Києві. Знайомство з майбутньою професією відбулося ще в 1964 р., коли цей 15-річний хлопець разом з однокласником Сергієм Буйських записався до археологічного гуртка на чолі з Д. Я. Телегіним. Трохи пізніше в гуртку з'явилися ще кілька близьких по духу хлопців: серед них були Ростислав Терпиловський та Сергій Полін. Перший польовий досвід вони (нині — метри європейської науки) набували у Надпоріжжі на розкопках неолітичної пам'ятки Деріївка та ранньосередньовічного гончарного осередку в балці Канцерка. А вже у 1965 р. у замітці про розкопки зарубинецького могильника Корчувате, надрукованій у «Вечірньому Києві», зазначалося, що «10-класник Борис Магомедов вправно працює розчисточним пензликом».

За черняхівську проблематику Борис Вікторович серйозно взявся вже на початку 1970-х. До цього часу він уже мав за плечима роботу в

Лабораторії прикладної антропології Київського державного університету імені Тараса Шевченка, вступ на заочне відділення історичного факультету цього вишу, працевлаштування в Інститут археології Академії наук УРСР на посаду майстра-реставратора, участь в експедиціях під керівництвом В. Д. Барана, В. О. Круца, А. Т. Сміленко, О. В. Цвек та А. І. Кубишева. Тоді молодим співробітником й зацікавилася Н. М. Кравченко, запропонувавши йому спробувати типологізувати гончарні глеки з черняхівських пам'яток України та Молдови. Спроба виявилася вдалою, і результати дослідження невдовзі були опубліковані в «Археології».

Відтоді професійне зацікавлення «черняхівом», особливо його південним варіантом, не полишало дослідника ніколи. У 1973 р., працюючи у складі Периферійного загону Ольвійської експедиції, який проводив тоді масштабні розвідки вздовж берегів Бузького, Дніпровського та Березанського лиманів, Борис Вікторович відкрив і досліджував могильник Каборга. У 1976 р., вже очолював дослідження могильника і городища Городок на Мико-

лаївщині. Впродовж 1977—1978 рр. керував рятівними роботами на поселенні Кам'янка-Анчекрак, поруч з яким також виявив і дослідив могильник.

Саме тоді, в Кам'янці, він здобув і свою найціннішу знахідку — Лідію Орлову — яка приїхала в експедицію на другий сезон розкопок і невдовзі стала дружиною та найближчим другом Бориса Вікторовича.

А далі, як-то кажуть, закрутилося. Щорічні виїзди в поле, розвідки, розкопки, звіти, публікації нових матеріалів. Скільки їх було за півстоліття роботи в Інституті — тепер не пригадає і сам ювіляр. Наведемо назви лише деяких черняхівських пам'яток, досліджених Борисом Магомедовим: Лугове, Олександрівка, Утконосівка, Велика Снітинка, Гребінки, Ржищів-Ріпниця, Вінниця-Вишенька, Курники, Шершні, Петриківці, Глинськ, Козлів, Легедзине. А чого вартий сезон 1982 р., коли по трасі майбутнього газопроводу «Уренгой-Ужгород» йому довелося перетнути всю Вінницьку область! А як не згадати розкопки на Чукотці 1991 р., де Борис Вікторович у складі експедиції Інституту археології СРСР брав участь у дослідженнях багатощарової стоянки ескімоських мисливців-рибалок!

Польовий досвід та «фарт» нашого ювіляра вражає. Так, у липні 2008 р. до нього звернувся керівник Трипільської експедиції ІА НАНУ В. О. Круц із проханням провести розвідки на предмет наявності пам'яток черняхівської культури у Тальнівському р-ні на Черкащині, де вже багато років ведуться розкопки знаменитих трипільських поселень-гігантів. Така зацікавленість черняхівськими матеріалами пояснювалася прагненням дирекції заповідника у с. Легедзине в Державному історико-культурному музей-заповіднику «Трипільська культура» мати не лише трипільську експозицію, але й показати інші періоди давньої історії України, на які так багата черкаська земля. Вже в день свого приїзду в Легедзине Борис Вікторович відкрив потужне черняхівське поселення та могильник, де в першій же невеликій траншеї було виявлено декілька поховань. Розкопки Легедзинського могильника тривають і досі: досліджено понад 80 поховальних комплексів, а в заповіднику «Трипільська культура» планується відкриття «Готського залу».

Та наукова діяльність Бориса Вікторовича аж ніяк не обмежується польовими роботами та публікаціями нових матеріалів. У 1982 р. він отримав ступінь кандидата історичних наук, захистивши дисертацію на тему «Черняхівські

племена Північно-Західного Причорномор'я». У 1991 р. став лауреатом Державної премії України в галузі науки і техніки за колективну монографію «Славяне Юго-Восточной Европы в предгосударственный период». У 1995—1996 рр., пройшов стажування в Інституті пра- та ранньої історії та провінційно-римської археології при Університеті Людвіга Максиміліана (м. Мюнхен). У 1999 р. наш ювіляр блискуче захистив докторську дисертацію на тему «Черняхівська культура. Проблема етносу» і невдовзі був обраний членом-кореспондентом Deutsche Archäologische Institut.

Результатом плідної праці Бориса Вікторовича стали понад 230 наукових праць, присвячених проблемам етнічного складу черняхівської культури та історії її населення, зв'язкам з Римською імперією, реконструкції житлових споруд та поховального обряду, а також типології кераміки, предметів озброєння, окремих категорій прикрас та одягу. А його монографія «Черняхівська культура. Проблема етносу» перетворилася на справжню біблію черняхівознавства.

У Бориса Вікторовича врівноваженість, досвід і мудрість уживаються з юнацьким запалом, любов'ю до пригод та далеких подорожей. Пригадую одну історію. У травні 2008 р. в Ізмірі мала відбутися велика міжнародна конференція. Учасниками з української сторони були Борис Вікторович з дружиною, Кирило Мизгін та автор цих рядків. Ми прибули за два дні до конференції, аби мати час спокійно оглянути місто та побачити руїни античної Смірни. Аж тут виявили, що конференцію... скасовано. Наша з Кирилом реакція була панічною: «*Що робити...? Треба негайно міняти квитки на літак... Або треба купити нові квитки... Але ж ми вже заплатили за номер у готелі... А скільки грошей ми марно витратили на переліт...*». Натомість Борис Вікторович спокійно підсумував: «*Ну, як знаєте. А ми з Лідією непогано проведемо тут час і без конференції*». Відтак, нашу паніку як рукою зняло. За тиждень ми повернулися, сповнені чудових вражень від античних міст Егейського узбережжя, Стамбулу, музеїв, моря й східного колориту.

Це далеко не все, що хотілося б згадати про нашого ювіляра. Але знаю, що він, як людина скромна, не любить дифірампів. Вітаємо, Борисе Вікторовичу, зичимо Вам нових відкриттів, подорожей, радісних вражень, невтомності й міцного здоров'я!

*С. В. ДІДЕНКО, кандидат історичних наук,
Національний музей історії України*